

لوکاں دا بھاشا دا ادھیکار آتے اسِ مثلے دے کجھ پھلو آں دی جھلک

(ساؤنڈ ایشیا ریسرچ انسٹیٹیوٹ)

بھاشا، سوچن تے سمجھن دا اک اجیہا اوزار ہندا ہے جو کسے بھاشا نوں بولن والے سارے ہی لوکاں نوں حاصل ہے چاہے اوناں دا سماجک رتبہ کوئی وی ہووے۔ ایہہ آرتھک ادھار تے اُسرے ڈھانچے دا حصہ نہیں۔ اسِ کمرے کسے قوم دی بتر لئی ضروری تتاں وچوں بھاشا جاں زبانِ اکِ لازمی تے ہے اتے اکِ قوم نوں بناؤن والے ہور تتاں آرتھک، سبھیاچار اتے مانسکتا دے نعل نعل بھاشا دا وی وکاس ہندا رہندا ہے۔ جے کوئی قوم آزاد تے ستنتر ہے تاں ایہدی آرتھک، سبھیاچار اتے زبان ترقی کرن گیاں۔ لیکن جدوں کوئی قوم پرادھین ہو جاوے اتے دبی ہوئی ہووے جاں کسے بگائے مُلک دے تھلے لگّ جاوے تاں پھیر ایہدی زبان جاں بھاشا وی ترقی نہیں کر سگدی۔

مثال دے طور تے، برتانویاں نے آئرش لوکاں نوں اپنی زبان بولن دی مناہی کر دتی تے انگریزی بولن لئی مجبور کیتا۔ اوناں نے ویلز اتے سکوٹ لینڈ وچ وی انج ہی کیتا۔ زار دے ویلیاں دے روس دا شاہی طبقہ آپ فرانسسیسی زبان دی ورتوں کرنا اکِ وڈے تہذیب والے ہون دی نشانی سمجھدا سی اتے عام لوکاں نوں روسی تے ہور زبانان پڑھن لکھ لین دیندا سی۔ کئی مُلکاں وچ، ودیشی حاکم جماعت اوتھے دے لوکاں نوں اپنی دیسی لپی وچ لکھن پڑھن دی مناہی وی کر سگدی ہے۔ لیکن، بھاشا و گیان دے نقطہ نگاہ توں ویکھئے تاں ساریاں زبانان اکو جہیاں ہن۔ ساریاں ترکپورن ہن، پیچیدہ ہن، اتے اپنے لوکاں دی ہر سوچ سمجھ اتے خیال نوں ظاہر کر سکن دی سہرٹھا رکھدیاں ہن۔ جے ایہناں دی ترقی لئی لوڑیندا وسیلے مہیا کر دتے جاں تاں کسے وی زبان دا اجیہا کوئی پھلو نہیں جو وکست نہ کیتا جا سکے، آدھونک

نہ بتایا جا سکے، اتے آدھونک زمانے وچ لوکاں دی ہریک لوڑ پوری کرن دے قابل نہ ہو سکے۔ ایہدا مطلب ایہہ نہیں کہ اک دھارنا ہریک زبان وچ ہریک پکھوں اکو جھے مائے ہی کڈھیگی کیونکہ سارے ہی لوکاں دے رہن سہن، ریتی رواج، سہیاچار اتے زباناں دا وکاس اکو جھے ڈھنگ دا نہیں ہندا۔ اس کرے جھڑی زبان اسیں بولدے ہاں اوہدے وکاس تے ترقی دا مسئلہ ساڈے لئی اک بہت ہی اہم مسئلہ ہندا ہے۔

کہندے ہن کہ دُنیا بھر وچ چار-پنچ ہزار زباناں نوں بولن والے لوکاں دے گروپ موجود ہن۔ پر دراصل ایہہ گنتی ایدوں وی ودھ ہی ہووگی کیونکہ صرف ساوتھ ایشیا، روس تے چین وچ ہی لوکاں دے انگلت گروپ ہن جو آپو آپیاں زباناں بولدے ہن۔ یو ایس اے وچ ہی لوکاں دے ۷۶۰ اجیے گروپ ہن جو آپو آپھی زبان بولدے ہن۔ خیر، سنسار وچ زباناں بولن والیاں دے اُپر دسے گئے چار-پنچ ہزار گروپاں وچوں اوہ لوک پنچ فی صدی توں وی گھٹ ہن جو ایسے مُلک وچ وسدے ہن جھے اوناں دی زبان سرکاری جھاشا دا درزا رکھدی ہووے۔ جھاو ایہہ کہ ۹۵ فی صدی ایسے ہن جو اجیے مُلکاں وچ رہندے ہن جھے اوناں دی جھاشا افیشل زبان نہیں۔ اس لئی، سنسار دے ۹۵ فی صدی جھاشائی گروپاں جھاشائی گھٹ گنتیوں دا درجہ رکھدے ہن۔ اتھے گھٹ گنتی توں جھاو گنتی وچ گھٹ ہونا نہیں بلکہ طاقت وچ گھٹ ہونا ہے۔ اوہ جھاشائی گھٹ گنتی اس کرے ہن کہ اوہ افیشل زبان نہیں بولدے، اس کرے نہیں کہ اوناں دی زبان بولن والیاں دی گنتی گھٹ ہے۔ چھیر مطلب ایہہ ہویا کہ جھڑے جھاشائی گھٹ گنتی نعل سبندھ رکھن والے لوک ہن اوناں دے جھاشائی مُکھھی ادھیکاراں دی وی انگھھا ہندی رہندی ہے۔

ایہہ مسئلہ ہور وی اُلجھ جاندا ہے کیونکہ سنسار وچ بہوتے مُلک ایسے ہن جنہاں وچ کئی زباناں بولیاں تاں جانڈیاں ہن پر افیشل

زبان دا درجہ کسے اک ہی زبان نوں حاصل ہندا ہے تے باقی پچھے
 رہ جاندیاں ہن۔ نائیجیریا وچ پَنچ سو زباناں بولن والے گروپ ہن۔
 ہندوستان وچ ۱۶۰۰ توں وی ودھ زباناں بولن والے لوک رہندے ہن۔
 کئی تھانیاں، جویں کہ سب-سہارا دے علاقے وچ، کوئی وی دیسی زبان افیشل
 زبان نہیں۔ اتھے یورپی زباناں افیشل زباناں ہن تے افریکن زباناں
 نووں نیشنل جھاشاں کہہ کے سار دتا جاندا ہے۔ لاطینی امریکہ وچ تاں
 اینا وی نہیں کیتا گیا۔ میسو-امریکہ دے مایا لوک وکھو وکھریاں کئی
 زباناں بولدے ہن پر افیشل زبان دا رتبہ کسے نوں حاصل نہیں۔ میکسیکو
 وچ وی ایہو حال ہے جتھے دیسی زباناں بولن والے تاں بہو گنتی وچ
 ہن پر اوناں دیاں زباناں نوں کوئی ماننا حاصل نہیں۔ امریکی مہاندیپ
 دے ہور سارے مُکلاں وچ وی ایہو مسئلہ ہے جتھے دیسی لوکاں نوں نسل کشی
 دی پالسی دا ساہنہا کرنا پئے رہا ہے جو اوناں دی اک لوکاں دے
 طور تے ہوند نوں ختم کرنا چاہندی ہے۔ کنیڈا وچ وی پچھڑا نیشن
 دیاں زباناں سارے کنیڈین نوں سکھاؤن دی کوئی کوشش نہیں کیتی جاندی
 بلکہ اوناں دے اپنے نوچو آن اس دبا ہبھ ہن کہ اپنے سبھیچار تے
 زبان نوں چھڈ جان۔

یورپ دے وچ صرف پَنچ ایسے مُکلاں ہن جتھے اک ہی زبان بولن
 والے لوک وسدے کھے جا سکدے ہن، ایہہ مُکلاں ہن آئیسلینڈ، لچٹنسٹائن،
 مونا کو، پورٹگال آتے سین-میرینو۔ صرف نوں یورپین مُکلاں اجیہے ہن
 جتھے بولیاں جان والیاں ساریاں زباناں افیشل زباناں دا درجہ رکھدیاں
 ہن۔ اک زبان والے پَنچ مُکلاں دے نعل نعل چھروئی جنزیرہ، گرینلینڈ
 آتے ریپبلک آف آئرلینڈ تین اجیہے مُکلاں ہن جتھے دو زباناں ہن
 آتے انڈرو آ وچ تین زباناں ہن۔ باقی یورپی مُکلاں وچ آواسی جھاشاواں
 دے علاوہ ہور جھاشاواں بولن والے لوک تاں ہن پر اوناں دیاں زباناں
 نوں افیشل ماننا پراپت نہیں۔

سنسار دے ۲۰۰ مُلکاں وچوں کئی افیشل طور تے دو زباناں والے ہن تے کئی بہو-جھاشائی ہن۔ پر ایہناں دے بہو-جھاشائی ہون دے باوجود بہوتیاں دی افیشل جھاشا اِکو ہی ہے۔ کینیڈا وچ افیشل زباناں دو ہن پر پھیر وی اِک جھاشا دوسری اُتے بھارو ہے اُتے باقییاں نوں تاں ویسے ہی دوسرے درجے دیاں سمجھیا گیا ہے۔

صاف ہے کہ مسئلہ ایہہ نہیں کہ زباناں بھت زیادہ ہن جاں زباناں بولن والے بھت زیادہ ہن۔ ایہہ تاں سگوں مُکھی سچیتا دا خزانے نوں مالا-مال کرن والے تہ ہن۔ مسئلہ ایہہ ہے کہ جس ویلے توں یورپیناں نے دوجے مہاندیپاں نوں لکھناں شروع کیتا اوس ویلے توں ہی زباناں دا قتل بڑی تیزی نعل ہویا ہے تے اِس کرے ایہہ مسئلہ زبان دا مسئلہ نہیں بلکہ زباناں بولن والیاں دا مسئلہ بن گیا ہے۔

اِس پکھوں ہندوستان دا حال کئی ہے؟

جدوں مُلک نوں نوں آزاد ہویا تاں ہندوستان دے سنویدھان نے ایہہ فارمولا دتا کہ کیندر وچ دو زباناں ہندی تے انگریزی ورتیاں جاگیں تے پرانت آپو آپے صوبے دی زبان ورت سکگے۔ ۱۹۴۹ وچ یونیورسٹی کمیشن نے اِک تن جھاشائی فارمولے دی سفارش کیتی جویں کہ اِک پرانتک جھاشا، دوجی تالمیل دی جھاشا ہندی اُتے تیسری انگریزی۔ ہندی دے سمترتھکاں نوں یقین سی کہ دو جھاشائی فارمولا انگریزی دی اہمیت نوں گھٹائیگا۔ ہندی کیونکہ کیندر دی افیشل جھاشا سی اِس لئی پرانتک جھاشا دے نعل نعل پرانتاں وچ وی سکھائی جانی سی اِس لئی اوہ سمجھدے سن کہ انگریزی دا آپے آپ ہی چھستا وڈھیا جاویگا۔ پر دو جھاشائی فارمولے، جہدے وچ اِک پرانتک زبان تے دوسری کیندری زبان ہونی سی، دا ہریک صوبے نے آپو آپے ڈھنگ نعل مطلب کڈھیا۔ ہندی بولن والے

پرانتاں نے ایہدا مطلب ایہہ کڈھیا کہ ہندی دی پڑھائی لازمی ہے جد کہ غیہ ہندی جاشاواں بولن والے صوبیاں نے آپنی ماں بولی دے نعل نعل دوسری زبان انگریزی سکھاؤن نوں ترجیح دتی۔ اخیر جنوری ۱۹۶۸ وچ پارلیمنٹ نے تن جاشائی فارمولا اپناؤن دی ضد کردیاں متاع پاس کیتا کہ مُلک دے وکھ وکھ ہسیاں دے لوکاں وچ ایکتا دی جاون تے تالمیل لیاؤن لئی اوہ سارے ضروری قدم چکے جان جو تن جاشائی فارمولا نوں چنگی لاگو کرن لئی چکے دی لوڑ ہے۔ سنسد نے متے وچ اگے جا کے ایہہ گل وی کہی کہ، فارمولا دے انوسار ایہہ بندوبست کرنا چاہیدا ہے کہ ہندی بولن والے صوبیاں وچ ہندی اتے انگریزی دے علاوہ اک دکھتی جاشا وی پڑائی جاوے گی اتے ہندی نہ بولن والے پرانتاں وچ انگریزی تے صوبائی بولی دے نعل نعل ہندی دی پڑھائی وی کرائی جاوے۔ (سنسدی ڈبیٹ سن ۱۹۶۷ صفحہ ۵۳۲۰)

اس توں اندازہ لگدا ہے کہ کیہو جھے مثلے کھڑے ہو گئے۔ پر اس توں وی اہم گل ایہہ سبجھن دی ہے کہ ایہہ مثلے پیدا کیوں کیتے گئے۔ کہی واری کیہا جاندا ہے کہ کیونکہ انڈیا بہو جاشائی مُلک ہے اس کرے ہی ایہو جھے مثلے اُٹھدے ہن۔ پر واجب سٹہ ایہہ نکلدا ہے کہ مثلیاں دی جڑھ ہن ایہہ برتانوی ڈھنگ دے ادارے، پرشاسن اتے قاعدے قانون جو ہندوستان وچ لاگو کیتے گئے۔ آزادی توں لے کے، بجائے اسدے کہ ہر چیز نوں سیرییوں اُساری جاندی تاں کہ ایہدے وچوں ہندوستان دے لوکاں دی کرائتی کاری روایت اتے مانسکتا جھلکدی، ہندوستان دی حاکم جماعت نے اک پاسے ایہناں اداریاں نوں ہندوستان دے لوکاں دی مانسکتا انوسار ڈھالنے اتے دوجے پاسے لوکاں دی مانسکتا نوں ایہناں اداریاں دے انوکول ڈھالنے دی چیشٹا کیتی۔

مثال دے طور تے جڈیشری نوں ہی لے لو۔ نیانپالکا کیونکہ بریٹیش کامن لاء سسٹم تے ادھارت سی جو کیس۔قانون، انگلینڈ دے اتہاسک وکاس،

مانسکتا آتے حالات دے ادھار بنیاں ہویا ہے، اس کرے ہندوستان دیاں
 قوماں، کومیتاں آتے کبانلی لوکاں لئی ایہہ اک بالکل اوپری شے سی۔
 ایہہ اوناں دے سٹھانک دیسی سسٹم نوں آدھونک بنا کے قائم کیتی گئی
 نیاں پرناں نہیں سی جو ہندوستان دے لوکاں وچ اٹھدے نیانگ مثلیاں
 دا حلّ قانون دے انوسار کردی بلکہ ایہہ اک باہرلا سسٹم سی جو
 اک ودیشی طاقت دی طرفداری کردا سی۔ ہور سرکاری اداریاں دا وی
 ایہو حال ہے۔ ہور گلاں توں علاوہ، ایہناں اداریاں دا وکاس تے کاروبار
 انگریزی زبان وچ ہندا آئیہا سی۔ ایہہ ادارے لوکاں آتے مڑھ کے
 ہندوستان آتے انگریزی زبان وی مڑھ دتی گئی جو عدالتوں دی بھاشا
 آتے سرکاری کاروبار دی زبان بنا دتی گئی تے سارا سرکاری کاروبار
 آتے تالمیل ایہدے راہیں ہون لگت پیا۔ ایہناں مثلیاں دا ڈمیوار پھیڈرل
 سسٹم نہیں بلکہ اوس طاقت دا رویہ ہے جس طاقت راہیں ہندوستان دے
 لوکاں آتے حکومت ہندی ہے۔ مثال دے طور تے، ہندوستان دے پھیڈرل
 سسٹم وچ پرائنٹنگ عدالتوں دا کاروبار پرائنٹنگ زبانوں وچ ہندا ہے پر
 ہندوستان دی سپریم کورٹ دا سارا کاروبار کیندر دی افیشل بھاشا وچ
 ہی ہو سکدا ہے۔ سپریم کورٹ لئی پھیلیاں عدالتوں دی کاروائی، فیصلیاں
 آتے پھٹوں آئیاں اپیلاں نوں سُننا تے سمجھنا بہت ہی مشکل کم
 بن جاندا ہے کیونکہ ایہہ فیصلے، کاروائی تے اپیلاں پرائنٹنگ زبانوں وچ
 ہی ہندیاں ہن۔ پھیلیاں عدالتوں دے صرف فیصلے ہی انواد کرے سپریم
 کورٹ نوں گھلے جاندا ہن باقی ساری عدالتی کاروائی دا خلاصہ پرائنٹنگ
 زبان وچ ہی ہندا ہے۔ اس کرے پھٹوں آئے کیساں نوں پوری طرح سمجھنا
 تے نپٹاؤنا اوکھا ہو جاندا کیونکہ کئی وار کیساں وچ قانون دا
 خلاصہ وی علاقائی بھاشا دی مانسکتا انوسار ہی کیتا گیا ہندا ہے۔
 ایہہ اک حقیقت ہے کہ اس مثلی دی پیشینگوئی ڈاکٹر انبید کرنے
 کر دتی سی جو سنویدھان گھڑنی اسمبلی دی ڈرافٹنگ کمیٹی دا چیئرمین

سی۔ اُسنے سنویدھان گھڑنی اسمبلی وچ دلیل دتی سی کہ سبھاواں دی بہوتیات کر کے انڈیا دا بندوبست چلاؤنا مشکل ہو جاویگا۔ س (مُنشی ۷-۱۹۹۶ صفحہ ۲۱۵) اس مثلے نعل نپٹن لئی اُسنے سُبھاء دتا کہ پرانتاں آتے کیندر وچ ہندی ہی ورتی جاوے۔ پر ہندوستان وچ وسدیاں قوماں تے کومیتاں، جنہاں دا آپنا بڑا امیر سبھیاچار تے سبھاواں ہن، نے ایہہ سُبھاء سوکار نہیں سی کیتا۔ اوناں دی انڈین یونین نوں قبول کرن دی اک شرط ایہہ وی سی کہ ہندوستان دے سنگھاتیک ڈھانچے وچ اوناں دیاں زباناں تے کلچراں دا ستکار کیتا جاویگا۔ ہندوستانی سنگھ دی سٹھاپنا دے مبنیادی اصولاں دا نوینیکرن کر کے مثلے حل کرن دی بجائے سُبھاء دتے جا رہے ہن کہ اڑکیاں نوں ہٹا دتا جاوے۔ مثال دے طور تے، اک سُبھاء ایہہ ہے کہ سنویدھان وچ ترمیم کر لئی جاوے کہ سپریم کورٹ دا کم صرف سنویدھانک قانون دی ویاکھیا کرن تے اس نعل جھڑے ہوئے مثلیاں دے فیصلے کرنا ہی رہ جاوے۔ اپیلاں عرضیاں سنن دا باقی سارا کم پرانتک ہائی کورٹاں کرن۔ اس طرح دے سدھار نعل مسئلہ حل نہیں ہو سکدا کیونکہ ایہہ مثلے دی ٹھیک شناخت ہی نہیں کردا۔

ہندوستان دے خطے وچ جگجاں جگانتریاں توں ہی بہت ساریاں زباناں دی ہوند رہی ہے اس کر کے ایہہ نہیں ہو سکدا کہ مسئلہ زباناں دی بہوتیات کر کے اُٹھیا ہووے۔ انڈیا وچ زباناں دے مثلے نوں پہلی وار سیاسی رنگت برتانوی بستیاواں نے دتی سی۔ ۱۸۳۷ وچ گورنر جنرل نے صوبائی پرشاسن نوں اختیار دے دتے کہ راج دے اندر س عدالتوں دی کاروائی آتے مالینے دے محکمے دا کم فارسی دی تھیں دیسی زباناں وچ کیتا جاوے۔ اس توں پہلاں فارسی نوں ہی افیشل سبھاشا سبھیا جاندا سی۔ دیسی سبھاواں نوں لاگو کرواؤن دی منگ جنتا دی سی جہدا اظہار ہندوستان بھر وچ بھگتی لہر پہلاں ہی کر چکئی سی۔ اس کر کے اس

فیصلے نے ہر طرح دے سہت تے کلا نوں پھیلان وچ چنگا یوگدان
 پایا۔ مثال دے طور تے، بنگال وچ ۱۹ ویں صدی دے اخیر تک بنگالی
 لوک اک زبان تے اک سہتک روایت وچ پروئے جا چکے سن۔ لیکن،
 برتانویاں نے لوکاں دی آپنی بھاشا تے سہیاچار دی منگ نوں لوکاں
 نوں پاڑن واسطے وی ورتیا۔ لوکاں دی منگ دا مقصد تاں آپنے کلچر
 تے زبان دی راکھی کرن تے ویشی زبان تے کلچر توں آپنا بچاء
 کرنا سی پر برتانویاں نے ایہنوں لوکاں نوں پاڑن تے راج کرن دی
 آپنی نیتی اگے ودھاؤن لئی ورتیا۔ کجھ چر لئی لوک اڑے رہے۔ جدوں
 ۱۹۰۵ وچ انگریزاں نے بنگال دے دو ٹکڑے کر دتے تاں لوکاں نے
 ایہدے خلاف وڈے وڈے مظاہرے کیتے جہدے کر کے انگریزاں نوں ۱۹۱۱ وچ
 آپنا فیصلہ بدلنا پیا۔ پر، اودوں توں لے کے، بھاشا دا سوال اتے
 برتانویاں تے اوناں دے بعد دے حاکیماں دی جبر تے ظلم دی نیتی
 آپس وچ جھڑے رہے۔

۱۹۱۵ وچ انڈین نیشنل کانگریس نے صوبیاں دی خودمختاری لئی اک لہر
 چلاؤن دا فیصلہ کیتا۔ انگریز نے اس لہر نوں اس گل نعل جوڑیا
 کہ ہندوستانی راج-ووسخا وچ برتانوی ادارے گھسوڑ دتے جان تے ۱۹۱۸
 وچ اوناں نے لکھیاء، صوبیاں وچ مڈھلے قدم چکے جانے چاہدے
 ہن تاں کہ ہولی ہولی اک ذمہ وار سوئے۔ سرکار قائم کیتی جا سکے۔
 ۱۹۱۹ دے ایکٹ وچ صوبائی سرکاراں نوں ودھیرے ذمہ داری سونپن اتے صوبائی
 پرشاسن وچ ودھیرے بھارتیاں نوں شامل کرن دی گل کیتی گئی سی۔ لیکن
 انڈین نیشنل کانگریس دی ایہدے نعل تسلی نہ ہو سکی۔ اس لہر نعل
 عام بندے نوں رلاؤن خاطر ۱۹۲۰ دے ناگپور سیشن وچ کانگریس نے
 آپنی جھیندی دے یونٹاں دا پُنگھن زبان اتے ادھارت کھیتراں انوسار
 کرن دا فیصلہ لے لیا اتے ایہہ سہجھیا گیا کہ جمہوری اداریاں دے
 پھیلان کر کے ایہہ ضروری ہے کہ اک یونٹ اک ہی طرح دا ہووے۔ ۱۹۲۸

وچ کیتی گئی آل پارٹی کانگریس وچ ایہہ بُنیادی منگ اُٹھی کہ صوبیاں دا پُندر-گھن زبان دے ادھار تے کیتا جاوے۔ اس وچ تجویز پیش کیتی کہ سندھ، کرناٹک، آندھرا دے وکھڑے صوبے بنائے جان تے آسام بنگال، بہار، اُڑیسہ، یو پی، کیرلا آتے ہور صوبیاں دیاں حدّاں زبان دے ادھار تے مُڑ کے نردھارت کیتی جان۔

جد ۱۹۴۷ وچ لوکاں دا بھُت وڈا قتل عام جھیند کیتا گیا تے مُلک نوں فرقیوں دے ادھار تے تقسیم کر دتا گیا تاں نتیجہ ایہہ نکلیا جاشا دی ایہہ لہر مٹھی پے گئی۔ بولی دے ادھار تے صوبے بناؤن دی منگ وچ قومی پچھان قائم رکھن دا مقصد شامل سی اس اس کرے ظاہر ہے کہ راج-ووستھا نوں فرقو ادھار تے ونڈ دین دا لاج برتانویاں نوں بھُتتا ہونا سی اس کرے مُلک دی ونڈ فرقو ادھار تے کرن نوں ودھ ترجیح دتی گئی پر صوبیاں دا پُندر گھن اک آدھونک جمہوری ادھار تے کرن دی بجائے بولی دے ادھار تے کرن دی منگ نوں وی فرقو نیتی دا اک حصہ بنا لیا گیا۔ ۱۹۵۳ وچ تیگلو بولن والیاں لئی آندھرا دی سٹیٹ بنا دتی گئی۔ اس دے بعد بہوتیاں سٹیٹاں دا پُندر گھن بولی دا ادھار تے ہی کیتا گیا تے ہندوستان لوکاں دے قومیاں، کومیتاں تے کباٹلی حقاں نوں دیا گیا۔

ایس ویلے، ہندوستان دے سنویدھان دا آرٹیکل ۳۲۵ ہریک صوبے نوں آپنی افیشل زبان آپ چھن دا ادھیکار دیندا ہے۔ ۱۹۶۰ توں لے کے ہن تک کئی صوبیاں نے افیشل جاشا دے قانون پاس کیتے ہن کہ کسے صوبے دی سرکار تے عدالتوں دا کاروبار کھڑی زبان وچ ہووے گا۔ پچھئی بنگال دی مثال درساوندی ہے کہ اس نعل کیہو جھے مثلے کھڑے ہو رہے ہن۔ ۱۹۸۱ دی مردم شماری انوسار تقریباً ساڈھے پنچ کروڑ دی پچھئی بنگال دی جن-سنکھیا وچ لگ لگ ۸۵ فی صدی لوک بنگالی مول دے سن جد کہ باقی رہندے ۱۵ فی صدی وچوں ۶-۱۳ فی صدی ہندی

بولن والے، ۳-۳۵ فی صدی سنھالی بولن والے، ۲ فی صدی تون ودھ اُردو بولن والے، آتے نیپالی بولن والیاں دی گنتی ۱-۵ فی صدی سی۔ جھاشائی گھٹ گنتیاں وچوں ۱۵ فی صدی لوک بنگالی نوں آپہی دوسری جھاشا گندے سن۔ پچھئی بنگال دے تن سب ڈویزن۔ صدر، کلیپونگ آتے کرسونگ۔ وچ نیپالی جھاشا بولن والے بہو گنتی وچ ہن۔

ہندوستان دیاں دکھئی بولیاں بہتا کرے دراوڑ مول دیاں ہن جو ہندوستان دے ۲۵ فی صدی لوکاں دیاں بولیاں دا مول سروت ہے۔ ایہدے وچ چار وڈی قومی زبانان شامل ہن۔ تیلگو بولن والیاں دی تادا ۶۵ ملین، تامل ۵۳ ملین، کنڑ ۳۰ ملین، آتے ملیالم بولن والیاں دی گنتی ۲۹ ملین ہے۔ ایہناں وچ تامل جھاشا دراوڑ مول دے بہتا لائے ہے جد کہ باقیاں وچ ہن سنسکرت دا وی اثر ہے۔ تامل دو ہزار سال پُرانی زبان ہے آتے اسنے سنسکرت نوں آپہی وچ وژن نہیں دتا۔ جے ہندی دی شدھتا دے دیوانے ایہدے وچ سنسکرت واژن لئی زور لاؤندے ہن تاں ٹھیٹھ تامل دے راکھے ایہنوں لائے نہیں پھنگن دینا چاہندے تے اوہی جھاشا لکھن تے زور دندے ہن جو لوک بولدے ہن۔ جویں بنگال وچ بنگالی جھاشا نعل ہويا ہے او سے طرح تاملناڈو دی سٹیٹ نے وی تامل نوں اک معیار دی بلاؤن لئی سرگرم دلچسپی لئی تاں پسرشاسن، ودیک آتے جنتک تاملیل دے ادارے اکو معیار دی زبان ورتن تے انگریزی زبان دی بالکل چھٹی کر دتی جاوے۔ اس پکھوں تیلگو گھٹ۔ گنتی جہدی تادا ۹ فی صدی ہے شکانت کردے ہن سٹیٹ کیندر دی اتھورٹی دا بہتا نوٹس نہیں لیندی۔

جھاشا نعل جڑے ہوئے مثلیاں دی پیچیدگی دا ساڈا ایہہ ورنن کسے وی طرح نعل ہندوستان وچ جھاشا دے مثلیاں دی پیچیدگی دا اک پورا ورنن نہیں کیہا جا سکدا۔ اسدا مقصد ساڈے سروتیاں نوں ایہہ جانکاری دینا ہے کہ جھاشا نعل جڑے مثلیاں دا خاصہ کی ہے تے ایہناں نوں سیاسی

رنگت کیویں دتتی جانندی ہے تاں کہ لوکاں نوں پاڑے اِک اوپری طاقت
دے ادھین ہی رکھیا جا سکے۔